

Ενότητα 7

**Γιατί τα πουλιά
φτιάχνουν φωλιές;**

ΕΝΟΤΗΤΑ 7

ΓΙΑΤΙ ΤΑ ΠΟΥΛΙΑ ΦΤΙΑΧΝΟΥΝ ΦΩΛΙΕΣ;

Τα πουλιά χαρακτηρίζονται από διάφορες και πλούσιες συμπεριφορές, ως αποτέλεσμα των τρόπων που λαμβάνουν τροφή ή των τεχνικών που ακολουθούν στα ταξίδια τους. Αναμφισβήτητα, το εκπληκτικότερο στη διαφορετικότητά τους είναι το τελετουργικό του ζευγαρώματος, σε συνδυασμό με την αναζήτηση συντρόφου και στη συνέχεια η κατασκευή φωλιάς και το μεγάλωμα των μικρών τους. Το πρώτο βήμα είναι να βρουν σύντροφο και το τελετουργικό για αυτό το σκοπό είναι εκπληκτικό και παρουσιάζει διαφορές από είδος σε είδος. Συνήθως το αρσενικό είναι αυτό που ελκύει την προσοχή του θηλυκού και προς αυτό τον σκοπό χρησιμοποιεί σωρεία τεχνικών, όπως «χορός στη σκηνή» (<https://www.youtube.com/watch?v=wTcfDCjBqV0>), διάφορους ήχους – τραγούδια και φωνές (<https://www.youtube.com/watch?v=gGx6yeRZJUg>), επιδείξεις (<https://www.youtube.com/watch?v=rBfOS4hJj5U>), προσφορά δώρων, ακροβατικά ή εντυπωσιακούς χρωματισμούς στο φτέρωμα του.

Εάν την άνοιξη τύχει να πάμε στο πάρκο ή στο δάσος, θα έχουμε την ευκαιρία να ακούσουμε το τραγούδι των πουλιών που δεν αποτελεί μόνο προσπάθεια του αρσενικού να ελκύσει το θηλυκό, αλλά και μια προειδοποίηση για όλα τα άλλα αρσενικά ότι η συγκεκριμένη περιοχή 'ανήκει' στο ίδιο για τις ανάγκες της οικογένειάς του. Αυτή η περιοχή ονομάζεται εδαφική επικράτεια και το τραγούδι του αρσενικού είναι ένα ακουστικό, ευδιάκριτο στους άλλους σήμα οικειοποίησης. Αυτό το είδος του τραγουδιού είναι τυπικό για τα στρουθιόμορφα πουλιά (όπως παπαδίτσες, σπίνι, μυγοχάφτες κλπ.) και χαρακτηριστικό για κάθε είδος. Όταν μάθουμε να αναγνωρίζουμε τις πιο κοινές φωνές πουλιών (π.χ. σπίνων και δεντροφυλλοσκοπών), θα είμαστε σε θέση να πούμε ποιο είδος βρίσκεται στη γειτονιά μας.

Γιατί πρέπει τα αρσενικά να αγωνίζονται για τα μάτια ενός θηλυκού; Συνήθως τα θηλυκά αναλαμβάνουν τις περισσότερες δουλειές που έχουν σχέση με το κλώσσημα αυγών, έτσι είναι καλύτερα γι' αυτές να κρύβονται από τους θηρευτές τους κατά τη διάρκεια της ευαίσθητης αναπαραγωγικής περιόδου. Η ερωτοτροπία κορυφώνεται με το ζευγάρωμα. Στην συνέχεια τα πουλιά ξεκινούν να ετοιμάζουν τη φωλιά τους, την οποία χτίζει το θηλυκό, το αρσενικό ή και οι δύο. Η φωλιά εξυπηρετεί τα πουλιά ως καταφύγιο την εποχή του φωλιάσματος και κατά τις πρώτες μέρες και βδομάδες της ζωής των νεοσσών τους. Η κατασκευή της φωλιάς και η εκκόλαψη ανεξάρτητα από τον τόπο του φωλιάσματος, λαμβάνουν χώρα πάντοτε την εποχή του χρόνου που εγγυάται αφθονία τροφής για τους νεοσσούς και τους επιτρέπει να μεγαλώσουν γρήγορα. Στο κλίμα μας αυτή η εποχή συμπίπτει τους ανοιξιάτικους και καλοκαιρινούς μήνες.

Οι φωλιές είναι περίπλοκες κατασκευές που, μετά το πέρας της αναπαραγωγικής περιόδου, μπορεί να χρησιμοποιηθούν από τα πουλιά ως τόπος για να κοιμηθούν ή να κρυφτούν. Εάν η κατασκευή τους είναι στερεά (π.χ. κουφάλα ή τεχνητή φωλιά), τα πουλιά επωφελούνται από αυτό καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Τέτοια καταφύγια είναι εξαιρετικά σημαντικά για τα μεταναστευτικά πουλιά που περνούν τον χειμώνα στη χώρα μας. Μπορούμε να πούμε ότι είναι σαν ένα σπίτι, στο οποίο νιώθουμε ασφαλείς και άνετοι. Το επίπεδο περιπλοκότητας της κατασκευής της φωλιάς, σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με τη μορφή φροντίδας που παρέχεται στον νεοσσό από τους γονείς του. Στην περίπτωση ειδών που χαρακτηρίζονται ως ευθέως βαδιστικά (δηλαδή γεννιούνται με μάτια ανοιχτά και με πούπουλα στο σώμα τους), ο χρόνος που περνούν στη φωλιά οι νεοσσοί περιορίζεται σε μια σύντομη περίοδο μετά την εκκόλαψη. Στην συνέχεια, οι νεοσσοί εγκαταλείπουν τη φωλιά και μπορούν να διακινούνται για την εξεύρεση τροφής από μόνοι τους και γρήγορα, παρά το ότι συνεχίζουν να παραμένουν κάτω από τη φροντίδα ενός από τους γονείς τους.

Αυτά τα πουλιά εκκολάπτονται καλυμμένα με πούπουλα που αντικαθίστανται γρήγορα από φτέρωμα. Αυτό είναι τυπικό για τις πλείστες πάπιες, κύκνους και βουτηχτάρια. Στην περίπτωση αυτών των πουλιών, οι φωλιές τους συνήθως δεν είναι επιδέξια κτισμένες ούτε έχουν μεγάλη αντοχή, μπορούν όμως να κρύβονται καλά σε αυτές.

Οι νεοσσοί μετά την εκκόλαψη παραμένουν στη φωλιά μέχρι να μπορέσουν να διακινηθούν – δηλαδή να μπορέσουν να πετάξουν. Καλύπτονται με αραιό χνούδι και δεν είναι σε θέση να διατηρήσουν την κατάλληλη θερμοκρασία σώματος. Λόγω του φτερώματος που δεν έχει αναπτυχθεί επαρκώς, κατά τη διάρκεια του χρόνου που περνούν στη φωλιά, τρέφονται και διατηρούνται ζεστά από τους γονείς τους. Σε αυτή την ομάδα θα βρείτε τα περισσότερα από τα είδη της περιοχής σας: στρουθιόμορφα, τρυποκάρυδοι, αρπακτικά, κουκουβάγιες, ερωδιό, κλπ. Σε κάποιες περιπτώσεις οι φωλιές των νεοσσών είναι πολύ περίπλοκες και το χτίσιμό τους απαιτεί πολύ χρόνο και ασυνήθιστη ευκινησία. Μπορούμε να αναφέρουμε ως παράδειγμα, τη φωλιά της Υφάντρας που μοιάζει με παχύ μάλλινο γάντι με μια είσοδο, η οποία δεν δίνει τη δυνατότητα στους θηρευτές να διεισδύσουν στη φωλιά. Για να κτιστεί η φωλιά, τα πουλιά χρησιμοποιούν το «χνούδι» μιας ανθισμένης ιτιάς ή λεύκης.

Εικόνα 1. Η φωλιά μιας Υφάντρας (σκίτσο του Juan Varela)

Κάποτε τα πουλιά χτίζουν φωλιές το ένα κοντά στο άλλο. Αυτή είναι η μέθοδος που ακολουθούν ορισμένοι αφρικανοί υφαντές που χρησιμοποιούν γρασίδι για να κτίσουν τεράστιες φωλιές με θαλάμους μέχρι και για 500

ζευγάρια. Αυτή η φωλιά μπορεί να ζυγίζει μέχρι και ένα τόνο. Αναμφισβήτητα, σε αυτή την περίπτωση, το κοινωνικό φώλιασμα σημαίνει περισσότερη ασφάλεια για τα πουλιά που φωλιάζουν.

Για τον ίδιο λόγο, κάποια είδη όπως το μαυρογάρωνο, συναθροίζονται σε τεράστιες αποικίες στις Σεϋχέλλες, όπου μπορεί να αριθμούν μέχρι και κάποιες χιλιάδες ζευγάρια πουλιών. Τα θαλασσοπούλια που φωλιάζουν σε προεξοχές βράχων στα νησιά Εβρίδες και Ορκάδες και μπορούν να κτίσουν μέχρι και εκατομμύρια φωλιές.

Η ποικιλία φωλιών σχετίζεται με την αφθονία των υλικών κατασκευής, όπως κλαδιά, κλαράκια, μίσχους, φύλλα, πέτρες, άργιλο, ιστούς αράχνης ή κελύφη. Κάποια πουλιά όπως το Ασπροχελίδονο και το Χελιδόνι, χρησιμοποιούν σβώλους λάσπης για να κτίσουν τις φωλιές τους.

Οι φωλιές των Χελιδονιών έχουν σχήμα κυπέλου και τις φτιάχνουν χρησιμοποιώντας ξερά χόρτα και σβώλους από λάσπη, τα οποία κολλούν μεταξύ τους με το σάλιο τους. Μπορεί να χρησιμοποιήσουν μέχρι 750 με 1400 σβώλους

λάσπης για να κατασκευάσουν μια φωλιά! Κάποια Χελιδόνια μπορούν να χρησιμοποιήσουν φωλιές άλλων Χελιδονιών που χτίστηκαν τα προηγούμενα χρόνια, τις οποίες επισκευάζουν αν χρειάζεται.

Οι φωλιές των πουλιών μπορεί να χτιστούν στην άμμο (γλαρόνια), στο γρασίδι (Γιαννής, Πρασινοτζέφαλη), στα κλαδιά των θάμνων και των δέντρων (Τρυποβάτης, Φιλικουτούνη, Σπιζαετός), σε απότομους γκρεμούς (Γύπας), μέσα σε τρύπες δέντρων (Πουπούξιοι, Πέμπετσος), σε τρύπες σε όχθες (Αλκυόνη), ανάμεσα σε μίσχους καλαμιών (Καλαμοπιτίλλα) ή πάνω σε κτήρια (Πετροχελίδονο, Χελιδόνι, Ασπροχελίδονο).

Εικόνα 2. Ασπροχελίδονο δίπλα από τη φωλιά του. Σχεδιάστηκε από τον Juan Varela

Τα μικρότερα πουλιά χτίζουν νέες φωλιές κάθε εποχή, τα δε μεγαλύτερα (π.χ. αρπακτικά και πελαργοί) χρησιμοποιούν επανειλημμένα την πρώτη φωλιά τους, προσθέτοντας νέα στοιχεία κάθε χρόνο. Κάποτε τα πουλιά έχουν περισσότερες φωλιές στην περιοχή (π.χ. Διπλοσιάχινο), τις οποίες χρησιμοποιούν χρόνο με τον χρόνο. Ο χρόνος κατασκευής της κάθε φωλιάς μπορεί να διαφέρει σημαντικά.

Τα μικρά πουλιά χτίζουν απλές φωλιές σε 4-5 μέρες, η Υφάντρα χρειάζεται περίπου 5 βδομάδες για να χτίσει την περίπλοκη φωλιά της που μοιάζει με σακούλα, ενώ οι αετοί χτίζουν τη φωλιά τους σε 2 μήνες. Έτσι, μπορούμε να πούμε ότι ο χρόνος που χρειάζεται για να χτιστεί μια φωλιά εξαρτάται από το μέγεθός της και από το πόσο κοπιώδες είναι να χτιστεί αυτή η φωλιά, λαμβάνοντας υπόψη την κατασκευή της.

Όσο τα πουλιά κλωσάνε τα αυγά και μεγαλώνουν τους νεοσσούς, η φωλιά είναι στρωμένη με υλικά από φυτά (γρασίδι, φύλλα, μικρά κλαριά) και ύλη ζωικής προέλευσης (ιστούς αράχνης, γούνα, φτερά) για προστασία έναντι ζημιάς και χαμηλών θερμοκρασιών. Οι τρίχες και τα φτερά έχουν καλύτερες θερμομονωτικές ιδιότητες, όμως όταν βραχούν, τις χάνουν γρηγορότερα συγκριτικά με τα υλικά από φυτά. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο τα υδρόβια πουλιά προτιμούν στρώση από υλικά φυτικής προέλευσης. Την άνοιξη, μπορούμε συχνά να εντοπίσουμε πουλιά να τσιμπολογούν ψάθες που κρέμονται από το μπαλκόνι ή να τραβάνε τρίχες ζώων που αλλάζουν γούνα. Θέλουν να χρησιμοποιήσουν αυτό το υλικό στις φωλιές τους.

Δεν χτίζουν φωλιές όλα τα πουλιά – κάποια χρησιμοποιούν φωλιές που έχουν χτίσει άλλα είδη (π.χ. κάποια είδη κουκουβάγιας ζουν σε φωλιές που έχουν χτίσει τα κοράκια) ή γεννούν τα αυγά τους σε φωλιές πουλιών άλλων ειδών που σε αυτή την περίπτωση όχι μόνο πρέπει να επωάσουν τα αυγά αλλά και να φροντίσουν τα μικρά (παρασιτισμός). Ανάμεσα σε αυτά τα είδη συγκαταλέγονται ο Κούκος. Ο θηλυκός Κούκος αναζητά την κατάλληλη φωλιά για να γεννήσει το αυγό του, ενώ το αρσενικό προσπαθεί να αποσπάσει την προσοχή των άλλων πουλιών.

Τότε ο θηλυκός Κούκος αφαιρεί ένα από τα αυγά και αφήνει στη θέση του το δικό του. Το μωρό του Κούκου σκάει από το αυγό του πριν από τα άλλα μικρά και συχνά πετάει έξω τα υπόλοιπα αυγά. Τα πουλιά-θετοί γονείς δεν αναγνωρίζουν ότι ο μικρός Κούκος δεν είναι δικό τους μωρό, τον υιοθετούν και αναλαμβάνουν να τον μεγαλώσουν. Συνεχίζουν να του φέρνουν τροφή ακόμα και όταν αυτός γίνει τριπλάσιος από τους θετούς γονείς του και δεν τον χωράει πλέον η φωλιά.

Την εποχή του φωλιάσματος, δεν έχουν όλα τα πουλιά την ίδια δυνατότητα εξεύρεσης ενός ασφαλούς τόπου για να χτίσουν τη φωλιά τους. Πολλά αναζητούν τόπους φωλιάσματος κοντά στους ανθρώπους, σε πόλεις ή χωριά. Για παράδειγμα χτίζουν τις φωλιές τους σε ρωγμές κτηρίων, κάτω από τις στέγες, σε ανοίγματα συστημάτων εξαερισμού, σε λάμπες του δρόμου, γερανούς και οροφές. Τα πουλιά που φωλιάζουν σε τρύπες βρίσκονται σε ιδιαίτερα δύσκολη θέση. Αποκλειστικά οι Δρυοκολάπτες είναι σε θέση να ανοίξουν μόνοι τους μια κοιλότητα σε κορμό δέντρου.

Άλλα είδη, ειδικά τα μικρά, όπως οι φοινίκουροι ή οι παπαδίτσες πρέπει να χρησιμοποιούν έτοιμες κοιλότητες. Μπορούμε να βοηθήσουμε αυτά τα είδη, κρεμώντας ειδικές τεχνητές φωλιές στους κήπους μας, στα πάρκα και στα δάση. Αυτές οι ενέργειες δεν είναι μόνο φιλικές προς τα πουλιά και τα βοηθούν να προστατευτούν αλλά είναι και έμμεσα επωφελείς για τον άνθρωπο. Τα πλείστα πουλιά είναι εντομοφάγα την άνοιξη και το καλοκαίρι. Τόσο τα ενήλικα πουλιά όσο και οι νεοσσοί καταναλώνουν τεράστιες ποσότητες εντόμων που θεωρούνται από τον άνθρωπο, επιβλαβή για τους κήπους και τα δάση. Τοποθετώντας μια τεχνητή φωλιά για αυτά τα πουλιά, τα ενθαρρύνουμε να έρθουν να ζήσουν στη γειτονιά μας και έτσι προστατεύουμε τους κήπους και τα δάση μας. Στο δάσος, η τοποθέτηση τεχνητών φωλιών πρέπει να γίνεται πάντα σε συνεννόηση με το αρμόδιο τμήμα. Μπορούμε να προμηθευτούμε τεχνητές φωλιές από διαδικτυακά καταστήματα ή από το BirdLife Cyprus.

Εάν αποφασίσουμε να φτιάξουμε μια τεχνητή φωλιά μόνοι μας, πρέπει να θυμόμαστε κάποιους κανόνες:

1. Η είσοδος της φωλιάς πρέπει να έχει το σωστό μέγεθος – μια είσοδος από την οποία θα μπορεί να εισέλθει το σωστό είδος πουλιού αλλά ταυτόχρονα δεν θα μπορούν οι θηρευτές. Επιπλέον, η είσοδος είναι καλό να ενισχύεται με μέταλλο για να αποθαρρυνθούν πιθανοί θηρευτές από το να τη μεγαλώσουν ροκανίζοντας της.
2. Η φωλιά πρέπει να είναι τοποθετημένη τουλάχιστον 3 μέτρα από το έδαφος και μακριά από οποιαδήποτε κτήρια, δέντρα ή θάμνους που μπορούν να σκαρφαλώσουν θηρευτές.
3. Η φωλιά δεν πρέπει να είναι πολύ βαθιά, επειδή θα μετατραπεί σε παγίδα για τους νεοσσούς, οι οποίοι θα έχουν δυσκολία να βγουν από αυτή.
4. Η φωλιά πρέπει να χτιστεί με υλικά που δεν θα καταστρέφονται και που δεν είναι εμποτισμένα με χημικές ουσίες που θα αποβάλλουν επιβλαβείς αναθυμιάσεις. Το βέλτιστο υλικό είναι το ξύλο ή ένα κράματσιμέντου με κομμάτια ξύλου). Γι' αυτό τον λόγο δεν βάζουμε τις φωλιές των πουλιών.
5. Η φωλιά πρέπει να έχει μία πλευρά που να ανοίγει ή να αφαιρείται εύκολα, ώστε να έχουμε τη δυνατότητα να καθαρίζουμε τη φωλιά, συνήθως μεταξύ του τέλους Οκτωβρίου και του τέλους Φεβρουαρίου. Η εργασία αυτή πρέπει να γίνεται από ενήλικα ή πάντοτε να επιβλέπεται από ενήλικες.

Λαμβάνοντας υπόψη το μέγεθος της εισόδου (τρύπας) και τις προτιμήσεις των πουλιών, διακρίνουμε διαφορετικούς τύπους φωλιών:

- Φωλιά με είσοδο 25 mm, κατάλληλη για Πέμπτετσους (ορεινές-δασικές περιοχές μόνο)
- Φωλιά με είσοδο 28 mm, κατάλληλη για Τσαγκαρούθκια, Μουγιοφάδες, Στρούθους

- Φωλιά με είσοδο 70 mm, όπου μπορούν να φωλιάσουν Κράγκες, Πουπούξιοι, Κουκκουφκιάοι, Θουπιά και περιστασιακά Στρούθοι και Τσαγκαρούθκια.
- Φωλιά με είσοδο 14 X 14 cm, κατάλληλη για Αθρωποπούλλια. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί περιστασιακά και από Κίτσηδες.

Αν χρειάζεστε σχέδια και οδηγίες για την κατασκευή τεχνητών φωλιών, μπορείτε να επικοινωνήσετε απευθείας με το BirdLife Cyprus.

Πώς και πού τοποθετούμε τις τεχνητές φωλιές;

1. Η φωλιά πρέπει να τοποθετείται σε ύψος μεγαλύτερο από 3 μέτρα από το έδαφος, πάνω σε δέντρο ή τοίχο.
2. Απόφυγε σημεία με άμεση έκθεση στο ηλιακό φως, αφού αυτό θα προκαλέσει πάρα πολλή ζέση στο εσωτερικό της φωλιάς.
3. Απόφυγε σημεία κοντά σε πόρτες ή μονοπάτια που χρησιμοποιούνται τακτικά, αφού τα πουλιά θα προτιμήσουν ένα πιο ήσυχο σημείο.
4. Η είσοδος δεν πρέπει να βλέπει προς τα δυτικά ούτε προς τα νοτιοδυτικά. Έτσι θα προστατεύονται τα πουλιά από τον αέρα και πλάγια βροχή
5. Αν η φωλιά στερεωθεί σε κλίση, βεβαιώσου ότι οι τρύπες στη βάση είναι σε πιο χαμηλό σημείο, έτσι ώστε να μπορεί να φεύγει το νερό που τυχόν θα μπει μέσα, όταν βρέξει.
6. Η φωλιά μπορεί να στερεωθεί σε τοίχο ή δέντρο με καρφιά ή βίδες και εάν δεν επιθυμούμε να πληγώσουμε το δέντρο μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε με ένα κομμάτι σχοινί. Σε κάθε περίπτωση η φωλιά πρέπει να στερεωθεί πολύ καλά για να μην πέσει κάτω.
7. Πρέπει να τοποθετούμε τις φωλιές το φθινόπωρο ή νωρίς την άνοιξη – πριν από την έναρξη της αναπαραγωγικής περιόδου.

Λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες του κάθε είδους, πρέπει να θυμόμαστε τα ακόλουθα:

- Πρέπει να τοποθετούμε τις τεχνητές φωλιές σε ήσυχα σημεία, επειδή σε περίπτωση ενόχλησης μπορεί τα πουλιά να εγκαταλείψουν τους νεοσσούς τους. Είναι σημαντικό να είναι όσο το δυνατό λιγότερο ορατές.
- Τα Τσαγκαρούθκια όπως και άλλες παπαδίτσες είναι πουλιά με εδαφική επικράτεια και απεχθάνονται να βρίσκονται κοντά στις φωλιές άλλων πουλιών του είδους τους. Αυτός είναι και ο λόγος που οι τεχνητές φωλιές τους πρέπει να τοποθετούνται τουλάχιστον κάποιες δεκάδες μέτρα μακριά η μία από την άλλη. Προτιμούν τις φωλιές που είναι τοποθετημένες σε δέντρα, τόσο μεμονωμένα όσο και μεγαλύτερες εκτάσεις δεντροφυτειών. Συχνά φωλιάζουν και σε μεγαλύτερες φωλιές.
- Οι Στρούθοι ανέχονται την συντροφιά άλλων πουλιών του είδους τους. Οι φωλιές τους μπορεί να τοποθετηθούν πάνω σε δέντρα ή κτήρια. Ωστόσο, αποφεύγουν φωλιές που βρίσκονται πάρα πολύ ψηλά. Για τους Στρούθους δεν υπάρχει διαφορά εάν η φωλιά βρίσκεται ανάμεσα σε δέντρα ή σε κάποιο ανοιχτό χώρο.

Αυγά πουλιών

Τα πουλιά είναι η μόνη ομάδα σπονδυλωτών, εκ των οποίων όλα γεννούν αυγά. Γιατί συμβαίνει αυτό; Ο λόγος είναι εξαιρετικά σημαντικός. Τα πουλιά όπως και τα υπόλοιπα ζώα που μπορούν να πετάξουν πρέπει να περιορίσουν το βάρος τους σώματός τους. Γι' αυτό τα θηλυκά πουλιά ξεφορτώνονται τα αυγά από το σώμα τους, το ταχύτερο δυνατό. Ένα αυγό δεν είναι παρά ένα μεγάλο κύτταρο, στο οποίο σχηματίζεται μετά τη γονιμοποίηση ένας νεοσσός. Κατά τη διάρκεια της επώασης δεν είναι δυνατό το πουλί να δίνει τα απαραίτητα θρεπτικά συστατικά στον νεοσσό και έτσι το αυγό πρέπει να διαθέτει όλους τους απαραίτητους πόρους ώστε το μικρό πουλάκι να

μπορεί να αναπτυχθεί. Τροφοδοτείται με νερό από το ασπράδι και τα θρεπτικά συστατικά εμπεριέχονται στον κρόκο. Στην επιφάνεια του κρόκου, σε καθορισμένη θέση, βρίσκεται το λεγόμενο άμνιο μέσα στο οποίο αναπτύσσεται το έμβρυο, χάρη στην θερμότητα που παρέχεται από τους γονείς (κάποτε μόνο από τον ένα). Ο κρόκος διατηρεί σταθερή θέση (ο εμβρυϊκός δίσκος βλέπει προς τα πάνω), χάρη στις μπλεγμένες κλωστές παχιάς πρωτεΐνης που επεκτείνονται από τις πλευρές του. Ο αναπτυσσόμενος νεοσσός χρειάζεται, επιπλέον και παροχή επαρκούς ποσότητας οξυγόνου για τις μεταβολικές διαδικασίες και για την αφαίρεση του συσσωρευμένου διοξειδίου του άνθρακα μέσα από αυτές τις διαδικασίες, πράγμα που επιτυγχάνεται με το σωστά αναπτυγμένο ασβεστόχο κέλυφος (το εξωτερικό κέλυφος του αυγού). Είναι εξοπλισμένο με ένα σύστημα μικρών ανοιγμάτων, δηλαδή τους πόρους, οι οποίοι επιτρέπουν στον αέρα να κυκλοφορεί. Το κέλυφος λειτουργεί και ως ασπίδα προστασίας για την ανάπτυξη του εμβρύου. Το κέλυφος του αυγού μπορεί να πάρει διάφορα χρώματα και σχέδια. Στην περίπτωση ανοιχτών φωλιών που βρίσκονται στο έδαφος, τα χρώματα των αυγών είναι παρόμοια με το φυσικό περιβάλλον (καμουφλάζ), παρέχοντας προστασία από επιθέσεις θηρευτών. Τα αυγά σε κοιλότητες, είναι συνήθως λευκά, επειδή τα χρώματα και οι βούλες δεν χρησιμεύουν πολύ μέσα σε μια σκοτεινή φωλιά.

Το σχήμα και το χρώμα των αυγών διαφέρουν πολύ και εξαρτώνται από τις συνήθειες του κάθε είδους. Τα αυγά πουλιών που γεννιούνται σε προεξοχές βράχων έχουν κωνικό σχήμα, το οποίο τα προστατεύει όταν τσουλάνε απομακρυνόμενα από τη βραχώδη περιοχή και στην περίπτωση πιθανής κίνησης, κινούνται γύρω από μια μικρή επιφάνεια. Από την άλλη, είδη που χτίζουν τις φωλιές τους σε κοιλότητες, γεννούν τα αυγά τους, τα οποία είναι σχεδόν στρογγυλά, επειδή αυτό το σχήμα διευκολύνει την τοποθέτησή τους στο κάτω μέρος της κοιλότητας.

Εικόνα 3. Προστατευτικός χρωματισμός αυγών στη φωλιά ενός Γιαννή. Φωτογράφος: Cezary Korkosz

Ο αριθμός των αυγών που γεννιούνται είναι γενικά μεγαλύτερος όσο αυξάνεται ο κίνδυνος για τη φωλιά ή τους νεοσσούς.

Αυτή είναι η περίπτωση με τους νεοσσούς οι οποίοι γρήγορα μπορούν να κινηθούν σχετικά ανεξάρτητα από τους γονείς τους (π.χ. πάπιες).

Η περίοδος του ζευγαρώματος, φωλιάσματος και σίτισης των νεοσσών είναι σημαντικό μέρος του κύκλου ζωής των πουλιών. Η δακτυλίωση, παρά τη διαθεσιμότητα ποικίλων σύγχρονων τεχνικών, αποτελεί τη βέλτιστη μέθοδο για να αντλήσουμε πληροφορίες για τη διάρκεια ζωής των πουλιών. Αποδείχθηκε ότι υπάρχει μεγάλη διασπορά στην ηλικία των πουλιών και ακόμη και για τα ίδια είδη, μπορούμε να συλλέξουμε πολύ διαφορετικά στοιχεία. Τα μικρά

πουλιά ζουν, συνήθως, λιγότερα χρόνια, κατά μέσο όρο 2-3 χρόνια (π.χ. Κοκκινολαίμης). Ωστόσο, ένα πουλί αυτού του είδους, το οποίο δακτυλιώθηκε από μικρό, έζησε 8 χρόνια.

Τα πιο κάτω είναι άλλα παραδείγματα του προσδόκιμου ζωής μικρών πουλιών που αποκλίνουν από τον μέσο όρο ζωής των ειδών αυτών:

- Σπίνος - 17 χρόνια,
- Χελιδόνη - 15 χρόνια,
- Τσαγκαρούδι - 15 χρόνια,
- Στρούθος - 10 χρόνια,
- Πετροχελιδόνη - 21 χρόνια,
- Τρασιήλα - 10 χρόνια (αυτό το πουλί ζει, κατά μέσο, όρο 3 χρόνια).

Το μέγιστο προσδόκιμο ζωής των μεγαλύτερων πουλιών μπορεί να είναι:

- Κοράζινος – περίπου 13 χρόνια,
- Σταχτοψαροφάς – οι μεγαλύτεροι έχουν επιβεβαιωμένο προσδόκιμο ζωής 25 χρόνια,
- Κοινός κύκνος – μέσος όρος τα 18 χρόνια (ωστόσο ένας κύκνος που βρέθηκε στη Δανία έσπασε το ρεκόρ προσδόκιμου ζωής, φτάνοντας τα 40 χρόνια),
- Πρασινοζέφαλη πάπια – η γηραιότερη έχει επιβεβαιωμένη ηλικία 29 χρόνων,
- Πελαργός – ο γηραιότερος γνωστός άγριος πελαργός έζησε 39 χρόνια μετά τη δακτυλίωση, στην Ελβετία, ενώ πελαργοί σε αιχμαλωσία ζουν 35 χρόνια,
- Μπούφος – ελεύθερος στη φύση ζει, συνήθως, 20 χρόνια,
- Χρυσαιτός – μπορεί να επιβιώσει στον κόσμο για περισσότερο από 20 χρόνια και ο γηραιότερος δακτυλιωμένος χρυσαιτός έζησε 32 χρόνια. Αυτά τα πουλιά ζουν περισσότερα χρόνια σε αιχμαλωσία – μέχρι και 40 χρόνια
- Θαλασσαετός – στην άγρια φύση ζει 30 χρόνια, στην αιχμαλωσία – μέχρι και 40 χρόνια.

Το παρόν υλικό μεταφράστηκε στα ελληνικά στα πλαίσια του έργου “Seeing the World Through Nature”. Βασίστηκε στο υλικό που παράχθηκε στα πλαίσια του έργου “Empowering Teachers and Pupils for a Better Life Through Nature”, το οποίο τροποποιήθηκε για να είναι κατάλληλο για παιδιά με οπτικές αναπηρίες, με σκοπό την επαφή τους με τον φυσικό κόσμο και τον κόσμο των πουλιών.

Στο έργο συμμετείχαν μη κυβερνητικοί-μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί που εργάζονται για την προστασία των πουλιών και είναι μέλη του BirdLife International, της παγκόσμιας ομπρέλας οργανώσεων για τη διατήρηση της φύσης.

Το BirdLife Πολωνίας (OTOP) ήταν ο συντονιστής του προγράμματος ‘Seeing the World Through Nature’, στο οποίο συμμετείχαν επίσης το BirdWatch Ireland, το BirdLife Malta και το BirdLife Cyprus. Η Πολωνική Ένωση Τυφλών (PAB) ήταν ο εταίρος με τον οποίο συνεργάστηκαν οι πιο πάνω οργανισμοί για την προσαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού στις ανάγκες των παιδιών με οπτική αναπηρία.

Το πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μέσω του χρηματοδοτικού προγράμματος Erasmus+.

Το BirdLife Cyprus ιδρύθηκε το 2003 και είναι ο πιο δραστήριος μη-κυβερνητικός, μη-κερδοσκοπικός οργανισμός για την προστασία της φύσης στην Κύπρο. Με γνώμονά μας την επιστήμη, εργαζόμαστε για την προστασία των πουλιών, των βιοτόπων τους και της ευρύτερης βιοποικιλότητας στην Κύπρο, μέσω δράσεων παρακολούθησης, προάσπισης, εκπαίδευσης και εκστρατειών ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης. Περισσότερες πληροφορίες:

www.birdlifecyprus.org

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union